

منتدى التعايش السلمي في النقب من أجل المساواة المدنية
נפרד 17 קיום 2021 קיוון נפרד
Negev Coexistence Forum for Civil Equality

אינד
האינטרנט
הישראלי
ISOC-IL

תוכינו לחינוך משפטי פלני
מרכז התעמדות האזרחי

צורך דחוף במציאת פתרונות לנגישות לאינטרנט לתלמידים ולתלמידות בדואיות כחלק בלתי נפרד ממימוש זכותם לחינוך

דצמבר, 2021

חסין אבו אל-קיעאן, 2021

בעקבות המעבר ללימודים מקוונים בחודשי הקורונה, התחדד הצורך המיידי בחיבור של כלל תלמידי ישראל לרשת אינטרנט. בפועל לעשרות אלפי תלמידים ערבים בדואים בכפרים בלתי מוכרים בנגב לא הייתה גישה לתשתיות אינטרנט ואמצעי קצה ללמידה מקוונת. פורום דו קיום, עמותת סדרה, האיגוד האינטרנטי, והקליניקה לזכויות אדם בינלאומיות באוניברסיטה העברית בירושלים ממליצים במסמך זה, למשרד החינוך ומשרד התקשורת ליישם מהלכים ופתרונות כדי לקדם את הנגישות המקוונת באופן שיווני.

"במהלך הקורונה הילדים שלנו איבדו יותר משנה שלמה של לימודים קריטיים להתפתחות שלהם בגלל מחסור באמצעים דיגיטליים. כעת, משרד החינוך מכריז על כך ש- 20% מהלימודים בארץ יהיו לימודים מקוונים. ללא תשתיות אינטרנט בסיסיות ביישוב שלנו, ובשאר הכפרים בדואים מוכרים ובלתי מוכרים, לא נוכל לשלב את הילדים שלנו בהחלטה החשובה הזו שתסייע לדור העתיד להתקדם אקדמית ותעסוקתית. אנחנו דורשים את מלוא יחס הרשויות לבעיה הזו שרק תלך ותחמיר עם התפתחות הלימודים בכלל הארץ שלא כוללת אותנו כרגע".

עדנאן אל נבארי, תושב הכפר בלתי מוכר תל עראד

הפערים בנגישות לתשתיות אינטרנט ואמצעי קצה לאורך שנים משקפת את החברה הישראלית. תלמידי החברה הבדואית בנגב נמצאים בתחתית הרשימה מבחינת נגישות לאמצעים אלו וסובלים מזה שנים מהעדר אוריינות דיגיטלית בסיסית. פערים אלו ממצבים את התלמידים הבדואים בנגב בפיגור משמעותי לאחר יתר תלמידי ישראל במוכנותם לעתיד.

בחודשי הקורונה התחדד הצורך המיידי בחיבור תלמידים ותלמידות מהקהילות הבדואיות בנגב לרשת האינטרנט. עדויות מהקהילה, עבודת שטח ותוצאות מחקרים מלמדים כי אי-הנגישות אל מסגרות הלימוד השונות שהחלה עם תחילת המגפה העולמית והלמידה מרחוק, הינה בעלת השפעה עצומה על דור שלם של תלמידות ותלמידים בדואים. מאז פתיחת שנת הלימודים בספטמבר 2021, היו התפרצויות קורונה בקהילות בדואיות שהובילו לעיצומים, סגרים וחזרה לשגרה של אי-לימודים. במילים אחרות, העדר נגישות לתשתיות אינטרנט מהיר בבתי הספר והבתים מונע מתלמידים בדואים להשתתף

במערכת החינוך וללמוד באופן שיויוני לתלמידים ביישובים רבים אחרים בישראל.

האוכלוסייה הבודואית בנגב היא האוכלוסייה הענייה ביותר בישראל, 79.6% מהילדים בה חיים תחת לקו העוני (המוסד לביטוח לאומי, 2018), מהם 24,000 ילדים לומדים בגני הילדים ו-96,300 בבתי הספר היסודיים והתיכוניים (משרד החינוך, 2021) ועשרות אלפי ילדים נוספים שאין להם מסגרות חינוכיות. המגפה העולמית שהביאה לבידוד ומגבלות גישה למוסדות החינוך אילצה אימוץ פתרונות טכנולוגיים ללמידה מרחוק ושינתה את אופיה של מערכת החינוך. אי השוויון שהיה קיים עוד קודם למגפה, לא זכה לפתרון הולם, דבר המביא להנצחתו והעמקתו של הפער דיגיטלי והגדלת האי שוויון בין קבוצות לומדים שונות ביחס למשאבי למידה ברשת.

לפי עדויות העולות מהשטח (הורים ומנהלי בתי ספר) רוב התלמידים והתלמידות הבודואים לא השתתפו בשיעורים ברשת, מפאת מחסור במחשבים או טלפונים, מחסור בקליטה סלולרית, או במקרים רבים – חוסר הנגישות של המורות והמורים עצמם לרשת האינטרנט וחוסר ההיערכות הבית ספרית ומערכת החינוך בכלל להציע שיעורים מרחוק.

מהלכים שונים בהם נקט משרד החינוך, כגון חלוקת מחשבים (שהגיעו רק ל-13% מהתלמידים הבודואים) נועדו להתגבר על הפער הדיגיטלי, עם זאת, המציאות בשטח לימדה כי עבור רוב התלמידים הדבר היה בלתי מספק.

על פי דו"ח שכתבו דהאן ואבו-רביעה-קווידר (2020) אודות ההשפעה של מגפת קורונה על מערכת החינוך הישראלית, למאות אלפי תלמידים בישראל אין גישה לטכנולוגיה ולסביבה הפיזית הנדרשת ללמידה מרחוק.

במקרה של ילדים בדואים מכפרים מוכרים ובלתי מוכרים, המעבר ללמידה מקוונת משאיר עוד פחות אפשרויות למידה בגלל מחסור בתשתיות חשמל, אינטרנט ואמצעי קצה ומסגרות חברתיות מתאימות לחינוך ופיתוח של התלמידים. המחקר הגיע למסקנה שברוב מוסדות החינוך שבהם קיים אחוז גבוה של תלמידים מהקבוצות הסוציו-אקונומיות הנמוכות ביותר, חסרה היכולת לייצר תכנים חינוכיים המתאימים ללמידה מקוונת. בנוגע לאוכלוסייה הבדואית בנגב העדר נתוני אמת, כפי שקבע מבקר המדינה בדוח לשנת 2021, מגביל קביעה של מדיניות ציבורית מתאימה לפיתוח התכנון האסטרטגי ומציאת פתרון לבעיה.

על פי דיווח של איגוד האינטרנט הישראלי לשנת 2018 רוב תשתיות האינטרנט במגזר הערבי אינן יציבות. לפי סקר המשתמשים של איגוד האינטרנט משנת 2020 על איכות תשתיות אינטרנט בחברה הערבית, עולה כי 31% מהאוכלוסייה הערבית "לא כל כך מרוצה" או "בכלל לא מרוצה" מאיכות האינטרנט בבית (מבחינת מהירות גלישה והיעדר ניתוקים); לעומת רק 22% מכלל האוכלוסייה. כמו כן, 45% מכלל האוכלוסייה העידו על חוויה חיובית או מאוד חיובית בשימוש באינטרנט לצורך עבודה או למידה מהבית; לעומת 30%

בלבד באוכלוסייה הערבית. בהתאמה, 15% מהקהילה הערבית דווחו על חוויה שלילית או מאוד שלילית לעומת 10% מכלל האוכלוסייה.

תשתיות האינטרנט אינן מפותחות ביישובים הבדואים בנגב כמו ביישובים יהודיים. למעשה, ל- 51% ממשקי הבית הערביים בישראל אין תשתית וחיבור אינטרנט, לעומת 21.7% ממשקי הבית היהודיים (דהן ואבו-רביעה-קווידר, 2020). פערים דומים נמצאו גם בנוגע לבעלות על מחשבים ביתיים, והשימוש במחשב בקרב דוברי עברית גבוה פי שניים מאלו הנהוגים בקרב דוברי ערבית. על פי דו"ח של המועצה לשלום הילד (2020), ל- 52% מהתלמידים דוברי הערבית אין מחשב זמין, בניגוד ל- 35% מהתלמידים דוברי העברית. לכ- 56% מהתלמידים בבתי הספר דוברי הערבית אין חיבור וציב וחזק לאינטרנט, לעומת 30% מהתלמידים דוברי העברית.

עבור הקהילות הבדואיות בנגב, אין נתונים ספציפיים או מחקר שערכו משרד החינוך או הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אשר לרוב לא "סופרת" את האוכלוסייה בכפרים. עם זאת, עדויות מהשטח מלמדות כי המצב רעוע אף יותר בכל אחד מהישובים, המוכרים או לא, בנגב.

פורום דו קיום, עמותת סדרה, האיגוד האינטרנטי, והקליניקה לזכויות אדם בינלאומיות באוניברסיטה העברית בירושלים פנו ב- 2 בספטמבר, 2021 למשרד החינוך, משרד הכלכלה ומשרד התקשורת בבקשה למצוא פתרונות לנגישות לאינטרנט לתלמידים ולתלמידות בכפרים הבדואים בנגב, כחלק בלתי

נפרד ממימוש זכותם לחינוך. עד היום הארגונים לא קבלו מענה. בזאת,
הארגונים דורשים כי:

א. משרד התקשורת ומשרד החינוך יתחילו מייד בפתוח של תכנית
אסטרטגית לחיבור מהיר לאינטרנט והרחבת הנגישות למחשבים
בבתי הספר והיישובים הבדואים, על מנת להקטין בטווח הקצר
והבינוני את בעיית הנגישות לרשת האינטרנט.

ב. משרד החינוך יצמצם את הנשירה של אלפי תלמידים ותלמידות
מהאוכלוסייה הבדואית בנגב, ויספק פתרונות מותאמים תרבותית
ובשפה הערבית כדי לאפשר למידה מקוונת בבתי פרטיים להמשך
הלמידה, כמו גם במוסדות חינוך, כולל מוסדות להכשרת מורים.

נגישות לאינטרנט היא חלק מהזכות לחינוך במשפט הבינלאומי והישראלי
ומצויה בכלל תכניות משרד החינוך ומטרת המשרד. על מוסדות המדינה
לאפשר פתרונות זמניים מידיים לנגישות לאינטרנט עד להסדרה תשתיתית של
הנושא עליו עומלת המדינה.

מקורות

איגוד האינטרנט הישראלי (2018). דו"ח שנתי. אחזר מתוך <https://www.isoc.org.il/files/docs/general-meetings/2019/isoc-il-annual-report-2018.pdf>

איגוד האינטרנט הישראלי (2020). סקר הגולש הישראלי – שימוש באינטרנט בישראל בדגש על תקופת הקורונה (יולי 2020). אחזר מתוך <https://www.isoc.org.il/sts-data/israeli-internet-usage-survey-2020>

המועצה הלאומית לילדים בישראל (2020). דווח על נתונים במהלך משבר קורונה. אחזר מתוך: <https://tinyurl.com/8w2v4a3z>

משרד החינוך לפי בקשת חופש המידה מטעם פרום דו קיום בנגב לשוויון אזרחי, 2020.

משרד החינוך, כלכלה ומינהל תקציבים, מינהל תקשוב ומערכות מידע (2021). אחזר מתוך <https://shkifut.education.gov.il/district/6>

המוסד לביטוח לאומי. ממדי העוני והפערים החברתיים - דוח שנתי, 2018. אחזר מתוך <https://tinyurl.com/6jve9ckz>

דהאן, ואבו רביה-קווידר, 2020. משבר קורונה והשפעתו על מערכת החינוך הישראלית.

דוח שנתי של מבקר המדינה 72 א - חלק ראשון, 2021. היבטים של ממשל בנגב. זמין בכתובת <https://tinyurl.com/85zr6d95>

כתיבה: אליאן קרמר ודנה יפה
עריכה: חיה נח, שחף וייסבן

פורום דו קיום משקיע מאמצים רבים בתיעוד הנגב באמצעות פרויקטים חזותיים שונים. התמונות המופיעות בדוח זה הן חלק מהפרויקט "לוקחים את המצלמה לידיים" פרויקט צילום של ילדי הכפרים, שבו הפורום מספק מצלמות סטילס לילדים ערבים בדואים שמתעדים את חיי היומיום שלהם. תוצרי הפרויקטים השונים משמשים להעלאת המודעות למצב האוכלוסייה הבדואית בנגב, באמצעות השתתפות בפסטיבלי קולנוע, תערוכות בארץ ובעולם, אלבומי תמונות, ניירות עמדה ודוחות – כגון זה.

חסיין אבו אל-קישאן, 2021

www.dukium.org

08-6483804

info@dukium.org

על פי דרישת החוק, פורום דו-קיום בנגב לשיוויון אזרחי גאה לציין כי כתוצאה משיתוף פעולה עם מדינות ידידותיות וארגונים בינלאומיים שמקדמים זכויות אדם, רוב המימון לפעילותנו מגיע מ"ישויות מדיניות זרות".

